

Årsberetning 2024

Virksomhetens art

Verdensarvsenter for bergkunst – Alta Museum IKS (VAM) er et interkommunalt selskap som er eid av Alta kommune og Finnmark fylkeskommune med 50 % hver.

Selskapets formål er i henhold til selskapsavtalen:

1. Selskapet skal arbeide for bevaring, dokumentasjon og formidling av bergkunst i Finnmark. Selskapet skal utføre forvaltningsoppgaver iht. kulturminneloven etter delegerte fullmakter i verdensarvområdet i Alta, og være et ressursenter både nasjonalt og internasjonalt for bergkunstarbeid.
2. Selskapet skal være et kompetansesenter for bergkunst. Selskapet skal også være et kompetansesenter for museal virksomhet i sitt område, og skal legge vekt på å fremme koordinering og samarbeid lokalt og regionalt. Selskapet skal også engasjere seg i utvikling av museumsfunksjoner på fylkesnivå, og skal delta i nasjonale og internasjonale nettverk og samarbeidstiltak.
3. Selskapet skal drive innsamling, dokumentasjon, forskning og formidling av kultur- og naturhistorie i Alta kommune. I denne sammenheng skal selskapet arbeide med bevaring av kulturminner og fysiske miljøer av kulturhistorisk betydning, og vern av gjenstander, skrevne kilder, bilder og muntlig tradisjon. Selskapet skal drive allsidig formidling bl.a. basert på dette arbeidet.
4. Selskapet skal drive salg av suvenirer, drift eller utleie av kafé og lokaler, samt andre salgsaktiviteter knyttet til selskapets primærformål.

Selskapets ivaretar i tillegg rollen som autorisert verdensarvsenter for Bergkunsten i Alta og utfører delegerte forvaltningsoppgaver i forhold til verdensarven Struves meridianbue.

Selskapet har sin virksomhet i Alta kommune.

Rettvisende oversikt over utvikling og resultat:

	2024	2023	2022
Driftsinntekt	36 018 710	34 320 100	29 103 030
Driftsresultat	269 369	450 001	481 095
Årsresultat	179 172	376 747	402 747
	31.12.2024	31.12.2023	31.12.2022
Balansesum	24 694 623	26 120 368	29 828 307
Egenkapital	17 001 320	16 822 148	16 445 401
Egenkapitalprosent	68	64	55

Selskapets økonomiske og finansielle stilling kan beskrives ved at inntjening, likviditets-situasjonen og soliditet ansees som tilfredsstillende. Det har ikke inntruffet andre forhold etter regnskapsårets slutt som har betydning for det framlagte årsregnskapet.

Markedsmessig og økonomisk utvikling

Museet/verdensarvsenteret hadde 71 379 besøkende i 2024, hvorav 57 468 var betalende gjester. Dette er det nest høyeste besøkstallet i museets historie, bare slått av OL-året 1994. Besøket overstiger de forventningene som vi hadde lagt inn i budsjettet for 2024.

Museet har registrert en økning både i antall individuelle reisende og grupper. En betydelig del av veksten kan tilskrives økt cruisetrafikk til Alta, noe som har bidratt til at flere internasjonale gjester finner veien til museet. Den svake kronekursen gjennom 2024 har gjort Norge til et mer attraktivt reisemål for utenlandske turister. Det er flest besøkende fra Norge, tett etterfulgt av Tyskland, Italia, Frankrike, USA og Storbritannia.

Selskapet finansieres med driftstilskudd fra Alta kommune, Finnmark fylkeskommune, Kulturdepartementet og Miljødirektoratet i tillegg til prosjektfinansiering fra Riksantikvaren, Miljødirektoratet, Kulturdirektoratet og andre, samt egeninntjening.

Egeninntjeningen i form av salgsinntekter utgjorde 39 % av de totale inntektene for virksomheten i 2024. I Kulturdirektoratets museumsvurdering for 2023 fremkommer det at gjennomsnittlig egeninntjening for norske museer med støtte fra Kulturdepartementet er 27 %. Det betyr at VAM har høyere andel egeninntjening enn gjennomsnittet for landets museer. Det er positivt med høye salgsinntekter, men det er også en utfordring siden salgsinntektene kan variere, noe pandemien viste tydelig. I tillegg er mange av kostnadene faste. Selskapet jobber derfor med å øke andelen faste inntekter i form av tilskudd.

Styret mener at regnskapet gir et rettviseende bilde av selskapets økonomiske stilling.

Forsknings- og utviklingsaktiviteter

Som museum og verdensarvsenter driver virksomheten med målrettet forskning og utvikling. Selskapet har de siste årene styrket sin forskningskompetanse og økt innsatsen på forskning og kunnskapsutvikling, i tråd med både selskapets egen strategi og Kulturdepartementets museums melding (Meld.St.23 2020-2021: «Musea i samfunnet»). VAM har et unikt grunnlag for forskning gjennom sin samfunnsrolle og bredden av samlinger, immateriell kulturarv og relasjonene til samfunnet vi er lokalisert i. Forskning om og i museene er viktig både for ivaretagelse av samfunnsrollen museet har, og som supplement til annen forskning.

Museet har et sterkt kompetansemiljø med 18 medarbeidere med mastergrad hvorav 4 har doktorgrad. I tillegg har museet ansatte med annen høyere utdanning.

Det er en utfordring for VAM og de fleste andre museer at vi ikke har adgang til å søke forskningsmidler fra Forskningsrådet (og andre), og heller ikke har den tilgangen til

forskningslitteratur som etablerte forskningsinstitusjoner har. I forhold til de klare forventningene til forskning og kunnskapsutvikling i museene, er styret av den oppfatning at rammebetingelsene for forskning i museene burde vært bedre.

Et tiltak for å styrke forskningen i museene i Troms og Finnmark, har vært det treårige prosjektet «Dutkan Davvin – forskning i nord». Dette er et prosjekt med finansiering fra Kulturdirektoratet og daværende Troms og Finnmark fylkeskommune hvor målet var å styrke evnen og muligheten til å forske og delta i forskningsprosjekter blant museene. Vi var med på å ta initiativ til prosjektet, og vi har vært prosjektansvarlig og prosjektleder. I tillegg var fire av våre ansatte faglige deltakere sammen med ansatte fra nesten alle de tolv museene i Troms og Finnmark. Prosjektperioden utløp ved utgangen av 2024, og det jobbes nå med en videreføring av satsingen i form av et Interreg-prosjekt sammen med museer og universitet i Nord-Sverige og Nord-Finland.

En ansatt fullførte i 2024 en masterutdanning i erfaringsbasert reiseliv ved UiT Norges arktiske universitet. Tittelen på masteroppgaven var «Økt fokus på vertskap hos sesongansatte».

Vi har i 2024 deltatt i workshoper med nettverket «Nordic Nature Narratives», som ledes av Nordic Perspectives. Dette prosjektet, som har fått navnet “Your story, our future”, videreføres i 2025 og 2026. I tillegg har vi deltatt i et fotonettverk hvor Preus Museum har ledelsen. Vi deltar også i ulike faglige nettverk i samarbeid med UiT Norges arktiske universitet og Universitetet i Oslo.

Vi er brukere av plattformen Cristin hvor vi registrerer alle våre publikasjoner og utviklingsaktiviteter, og Cristin har også åpen tilgang til forskning. Cristin er brukt av alle norske universiteter og museer. Denne plattformen skal gå over til Norsk vitenarkiv (NVA) i 2025.

Vi har sammen med flere universiteter og museer deltatt i utvikling av søknader i forbindelse med det internasjonale prosjektet «Birgejupmi», et Horizon - EU-prosjekt.

Vi ble også invitert inn i prosjektet “SAMBA -Aktiv samhandling for bærekraftformidling i museene” i regi av MIA – Museene i Akershus, hvor vi blant annet vil jobbe med temaet bærekraftig forvaltning av samiske samlinger.

Våre ansatte har i 2024 publisert fem artikler i fagfellelevurderte tidsskrifter, to i regi av Dutkan Davvin og tre i en artikkelsamling utgitt av Universitetsforlaget.

Formidling

Formidling av verdensarvene og Altas historie er sentrale oppgaver for museet. Når det gjelder bergkunsten, jobber vi stadig med å tilrettelegge denne for publikum gjennom fagutvikling, utstillinger, guiding, informasjonsmateriell, digitale løsninger og gangveier i uteområdet i Hjemmeluft. I 2024 ble det lansert løsninger for digital formidling av en del bergkunstfelt i såkalte 360-løyper, hvor publikum kan «besøke» feltene digitalt og få informasjon om bergkunsten. Disse er gjort tilgjengelig på «Digitalt museum».

Det er utviklet en formidlingsstrategi for Struves meridianbue, og vi samarbeider med det autoriserte verdensarvsenteret for denne verdensarven.

Den nasjonale basisutstillingen «Vår verdensarv» som presenterer verdensarven både i Norge og rundt i verden er etablert på museet.

Vi jobber også med formidling av Altas samtid og historie, og vi bruker basisutstillingen, midlertidige utstillinger, faglige og populærvitenskapelige foredrag, arrangementer m.m. for lokalbefolkning og øvrige besøkende som viktige elementer i dette arbeidet. Museet samarbeider med lokale lag og foreninger, og lokalbefolkningen bruker museet som arena for kulturopplevelser i tråd med museets strategi.

Virksomheten utvikler ulike formidlingsopplegg knyttet til midlertidige utstillinger, og vi har hatt 9 slike utstillinger gjennom 2024.

Museet videreførte i 2024 opplevelsestilbudet «Tilbake til steinalderen», som er rettet mot hele familien. Mørkevandring på helleristningene ble også gjennomført.

I tillegg til fysiske utstillinger har vi tre nettutstillinger som er tilgjengelig via våre hjemmesider. Vi har også aktive profiler på Facebook og Instagram.

Vi tilbyr audioguiden på seks språk og guidehefter på tolv språk. For barna gir appen «Bædi & Børði» en måte å oppleve museet som er tilpasset deres nivå.

Museet har i 2024 gjennomført to egenutviklede tilbud som inngår i den kulturelle skolesekken (DKS): «Steinalderdagene» (4. trinn i barneskolen) og «Altasaken» (6. trinn i barneskolen).

Forvaltning

Bergkunsten i Alta

Museet forvalter verdensarven Bergkunsten i Alta iht. inngått samarbeidsavtale med Finnmark fylkeskommune. Oppmerksomheten rundt verdensarven er økende, både fra lokalbefolkningen og fra lokale og regionale politiske myndigheter.

Museet gjennomfører regelmessig skjøtsel av bergkunstfeltene i verdensarvområdene. Vi gjennomfører også dokumentasjon av bergkunstfeltene, og bergkunstarkivet (www.altarockart.no) oppdateres og videreutvikles løpende. Sikring av feltene foregår både med inspeksjonsrunder av vektore, kameraovervåkning, gjerder og skilting. Det pågår en utskifting og forbedring av gangveier i bergkunstfeltene i Hjemmeluft.

Arbeidet med forvaltning av verdensarven er organisert gjennom en verdensarv-koordinator. Det er en egen forvaltningsgruppe for bergkunsten i Alta med representanter fra Riksantikvaren, Sametinget, Finnmark Fylkeskommune, UiT Norges arktiske universitetsmuseum og Alta kommune. I tillegg er det et verdensarvråd med politisk

representasjon fra Finnmark fylkeskommune og Alta kommune samt observatører fra øvrige samarbeidsparter. Verdensarvrådet ble i 2024 ledet av ordføreren i Alta kommune.

Struves meridianbue

Museet har også i 2024 utført arbeid for verdensarven Struves meridianbue iht. avtale med Finnmark fylkeskommune. Arbeidet i 2024 har omfattet skjøtsel og annen praktisk gjennomføring av tiltak i forvaltningsplanen i tillegg til andre koordinatoroppgaver og oppfølging av prosjekter.

Arbeidet med forvaltning av verdensarven er organisert gjennom en verdensarv-koordinator. Det er et faglig råd med representanter fra Riksantikvaren, Kartverket, Finnmark fylkeskommune, de tre kommunene Hammerfest, Alta og Kautokeino. Det er i tillegg et verdensarvråd som har politisk representasjon fra Finnmark fylkeskommune og de tre kommunene Hammerfest, Alta og Kautokeino. Riksantikvaren og Kartverket har observatørstatus. Verdensarvrådet ble i 2024 ledet av ordføreren i Hammerfest kommune.

Samlingsforvaltning

Museet har en lokalhistorisk samling som forvaltes iht. en vedtatt samlingsforvaltningsplan. Registrering av gjenstander og formidling på «Digitalt museum» er sentrale oppgaver for samlingsforvaltningen ved museet. Det har i 2024 vært mange forvaltningsoppgaver knyttet til samlingene, i tillegg til ordinære inn- og utlån av gjenstander. Museet har 3440 gjenstander og 6 500 fotografier i samlingen. I tillegg forvalter vi ni stående kulturhistoriske bygninger og fjorten båter.

MK Vally, museets vernede fartøy fra 1917, ble i 2023 fraktet til Gratangen Fartøyvernsenter for å gjennomføre omfattende istandsetting og reparasjoner. Dette finansieres via fylkeskommunen. I 2024 har det blitt gjennomført mye arbeid på fartøyet, og dette fortsetter i 2025.

På museumsområdet står gjenreisningstunet «Olufsentunet» som vi ønsker å sette i stand for å formidle gjenreisningshistorie. Bygningsmassen ble overført til VAM fra Alta kommune i 2021. Det er utfordrende å finne finansiering til det nødvendige arbeidet, og vi kommer til å bruke egenkapital for å sikre bygningen. Vi vil fortsette arbeidet med å søke ekstern finansiering til videre istandsetting. I 2024 ble grunnen rundt hovedbygningen drenert og isolert.

Organisasjon

Selskapet er organisert i tre fagseksjoner: Bergkunst og verdensarv (BOV), Samtid og historisk tid (SOHT) og Marked og publikumsservice. I tillegg er det en driftsenhet og en administrasjon med direktør som leder.

Selskapet hadde ved utgangen av 2024 29 ansatte i varierende stillingsprosent mellom 10 % og 100 %. Virksomheten har i tillegg hatt 21 sommeransatte, og har gjennom året

sysselsatt 34 årsverk.

Av de 27 fast ansatte pr. 31.12.2024 er 21 kvinner og 6 menn. Virksomheten har en rekrutterings- og personalpolitikk som skal sikre like muligheter og rettigheter, og hindre diskriminering på grunn av etnisitet, nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge, språk, religion eller livssyn. Virksomhetens styre består av tre kvinner og to menn.

Det samlede sykefraværet var i 2024 på 8,46 %, hvorav 76 % var langtidsfravær (over 16 dager). Det legemeldte sykefraværet var 6,4 %. Sykefraværet er høyere enn vi ønsker, og selskapet jobber med tiltak for å få redusert dette. Selskapet følger intensjonene om inkluderende arbeidsliv i det sentrale avtaleverket og er tilknyttet en felles bedriftshelsetjeneste. Vi har fokus på å utvikle og vedlikeholde et godt arbeidsmiljø. I 2024 ble det etablert et arbeidsmiljøutvalg i tråd med endringer i arbeidsmiljølovens krav til dette.

Ytre miljø

Selskapet har ingen virksomhet som medfører forurensende utslipp til det ytre miljø. Oppvarming av bygg er basert på strøm og vannbåren varme fra grunnboring.

Fremtidsutsikter

Selskapet har en god posisjon som museum og som Norges fremste kompetansesenter for bergkunst. Autorisasjonen som besøkssenter for bergkunst bidrar til økonomisk forutsigbarhet, men også forpliktelser knyttet til formidling av verdensarven gjennom nye utstillinger og andre aktiviteter.

I arbeidet med selskapets kulturhistoriske samlinger og lokalhistoriske temaer, vil prioriteringene fremover være knyttet til forskning og kunnskapsutvikling, utvikling av utstillinger og utprøving og bruk av nye formidlingsmetoder. Selskapet vektlegger å være en synlig samfunnsaktør som bidrar aktivt i og for lokalsamfunnet.

I virksomhetens strategiplan for perioden 2024-2030 er det trukket fram tre innsatsområder; digitalisering, bærekraft og mangfold, involvering og inkludering. Disse områdene utgjør dermed bærende elementer i vår videre utvikling.

Satsingen på digitalisering dreier seg både om å ta i bruk de mulighetene som den digitale utviklingen skaper, og samtidig ta en rolle som kunnskapsinstitusjon i en tid hvor det kan være vanskelig å ta stilling til hva som er faktabasert og hva som er oppdiktet.

Innen bærekraft vil vi jobbe med alle tre dimensjonene; klima og miljø, økonomi og sosiale forhold. Vi har en bevissthet om – og en genuin interesse for – å gjøre bærekraftige valg internt og eksternt, og vi jobber med å bli miljøsertifisert. En viktig rolle for oss er å balansere nåtidens og framtidens behov på en måte som er bærekraftig for verdens- og kulturarven. Det betyr at vi også vil utvikle kunnskap om og delta i lokale diskusjoner om besøksforvaltning.

Innsatsområdet mangfold, involvering og inkludering innebærer at vi skal være et museum for alle, og gjenspeile det komplekse samfunnet som vi er en del av. En viktig rolle for oss er å inkludere samtida og det sosiale og kulturelle mangfoldet i lokalsamfunnet i innsamling, dokumentasjon, forskning og formidling.

Vi lever i en mer urolig tid, og museets funksjon vil dermed kunne bli enda viktigere. Det er kjent at kultur er viktig i tider med økt uro, og vi vil være bevisste på hvilken rolle vi kan spille i så måte. Samtidig vil vi sørge for å ha gode beredskapsplaner med tanke på ulike scenarier innen klima/miljø, ivaretagelse av samlinger, hensynet til verdensarven og ikke minst publikum og egne ansatte. Vi har et bevisst forhold til IKT-sikkerhet.

Et viktig moment for styret er å sikre virksomhetens økonomiske fundament. Selskapet har god økonomistyring og leverer positive økonomiske resultater. Samtidig er det slik at andelen faste kostnader er høyere enn andelen faste inntekter. Det betyr at selskapet er avhengig av mer variable inntekter i form av salgsinntekter og ulike former for prosjektinntekter for å ha et forsvarlig driftsnivå. Styret vil jobbe for å øke andelen faste driftstilskudd fra nasjonalt, regionalt og lokalt nivå, slik at selskapet får et tryggere økonomisk fundament framover.

Forutsetninger for fortsatt drift.

Ut fra selskapets økonomiske stilling og forventinger til fremtidig utvikling, vurderer styret at selskapet har grunnlag for fortsatt drift. Styret vil særlig trekke fram at det gode arbeidet som selskapets ansatte utfører gir et viktig grunnlag for videre utvikling.

Alta, 17. mars 2025

Anita Persen
Styreleder

Kåre Simensen
Styrets nestleder

Marianne Skandfer
Styremedlem

Eva Dagny Johansen
Styremedlem

Kristen Albert Ellingsen
Styremedlem

Jan S. Dølvør
Direktør